

Hukukun Taşları Yanarken: Adaletin Görme Biçimleri, Cezaevi Yangınları ve Masumiyet

Işıl Kurnaz*

Özet:

Bedenin tutuklanması en etkin ve yaygın bir cezalandırma yöntemi olarak hapishanenin doğuşunu hazırlayan ortama kaynaklık etmiştir. Beraberinde eza, azap çektirme, cezalandırma ve cezalandırılma kavramlarıyla desteklenen bu fiili durum, masumiyet ve cezalandırma biçimlerine ilişkin tartışmaya kaynaklık etmemekle kalmamış, aynı zamanda cezayı bir seyirlik unsur haline dönüştürmüştür. Ceza sahnesini izlemeye meyletmiş kalabalıklar, adaletin ihtiyaç duyduğu hakkaniyet, insan hakları ve hürriyetlerinden yoksun bırakılmışların insan onuruna yaraşan koşullarda var olma haklarını tamamiyle unutmuşlardır. Ceza ve insan ilişkisi içinde aracı konumunda olan bedenin hürriyetinden mahrum bırakılması yoluyla işletilen adalet sistemi ile birlikte, söz konusu kişilerin yaşam koşulları hukuk temelli bir sistemin gerektirdiklerinden ziyade, devlet kurumunun bu kişilerin üzerinde kendini her şeye kadir gören –omnipotent totaliter eğilimlerine göre belirlenmektedir. Cezaevleri devlet eliyle kişilerin yaşam haklarının hiçe sayıldığı eza evleri olarak tarihteki yerini alırken, masumiyetin, suçluluğun göreceliğinin, seyirlik ceza yöntemlerinin sorgulanmadığı bir toplum da cezaevlerindeki yangınların alt yapısını hazırlamaktadır. Cezalandırılmak ile cezalandırmanın birbirinden keskin çizgilerle ayrıldığı bir düzlemde, bu çalışmanın amacı cezaevi yangınlarını incelerken masumiyeti, suçu, cezayı ve dünyaya egemen olmuş sessizliği bir nebze olsun sorgulayabilmek, mahkûmiyet ile masumiyetin her daim birbirine zıt olmadığını gösterebilmektir.

Anahtar Sözcükler: Cezaevi Yangınları, Hukuk, Adalet, Masumiyet, İsyan

*Bilkent Üniversitesi, Hukuk Fakültesi

Giriş

“Yaşamı ölüm diye anlatıyorlar size,
Yalanı gerçek diye.”

Behçet Aysan

İktidar ve otorite kavramıyla özneleşmiş ve hiyerarşinin üst katmanını oluşturmuş olan devlet kurumu, insan ile olan ilişkisini milliyetçilik ve vatanperverlik üzerinden kurmuş, ilişkinin temelindeki bu ayrımcı unsurlar sebebiyle söz konusu insanlar arasında da sınıflandırmaya ve ötekileştirmeye gitmiştir. Şöyle ki kendi ideolojisini temeli sağlam olmayan kavramların öncüllük ettiği koşullarda oluşturan devlet, söz konusu ideolojiyi kutsal bir öğe olarak görür ve kutsalın her daim meşruiyet sağladığı “şiddet” kavramına korunaklı bir alan yaratarak varlığını devam ettirir. Kendini, sonradan edinilmiş bir tarihe inandıran ulus – devletler, söz konusu bu sıkıntılı ideolojileri yaratmak için uygun olan yegâne alanları oluşturur. Zira bu devletlerde ideoloji, düşünsel katmanlar tarafından sindirildikten sonra oluşturulmuş düşün hazinelerini değil; devletlerin kendilerini garantiye almak için oluşturdukları propagandist biçimleri ifade ederler. Bu sebeple iktidarın ideolojisi ile ideolojinin iktidarı anlamda kavramlar haline gelir. Söz konusu ideoloji ise, kutsallaştırmalardan ötürü dışlayıcı bir kimlik ile hukuki olmayanın korunduğu bir mecra haline gelir. Gören Therborn bu durumu şöyle ifade eder: “İdeolojiler iktidar sistemlerinin yalnızca çimentosu olmakla kalmazlar, onların çatlamasına da neden olabilir ve onları yok etmeseler de, başka yer ve biçimlere doğru kum yığınları gibi sürükleyebilirler.”(Therborn, 1989:106)

İdeoloji kavramının başat ve tartışılmaz olduğu örneklerin yapılarında “iktidar” ve “otorite” kavramlarına duyulan sevicilik yatar. Başlangıcında aynı anlamda olmayan otorite ve iktidar kavramlarının günümüz toplumlarında birlikte düşünülmesi de tartışılması ve dikkat edilmesi gereken bir diğer noktayı oluşturur. Öyle ki ilk topluluklarda kriz dönemlerinde otorite rolünü üstlenen üye, aynı zamanda iktidar sahibi olmadığından, otorite çok daha sınırlı ve kısa süreli gücü temsil etmekteydi. (Geçtan, 2010: 38) Ancak daha sonraki örnekler, söz konusu gücü, iktidar mekanizmanın ham maddesi haline getirerek, kutsal kavramını devlet eliyle birey hayatının içine soktu. İktidar ve otorite, ideoloji eliyle bireyi yeniden inşa etmekte, ona çeşitli davranış sınırları getirmekte ve onu kontrol altına almaya çalışmaktadır. Bu davranış sınırları ve kontrol mekanizması da insanlık tarihinin en eski kurumlarından biri olan “cezalandırma” kurumunun içeriğini değiştirmekte, bu kurumun içinde aslında var olmaması gereken insan hak ihlallerini oluşturmakta ve bireyin hem soyut anlamda varlık ve kimliği ile hem de somut anlamda bedeni ile hukuki olmayan bir ilişkiye girmektedir.

Bedeni Kuşatan İktidar ve Adaletin Görüş Açısı

“Yerin üzerinde birçok tekerlekler,
darağaçları, kazıklar, idam sehpaları
gördüm.” Van Meenen

İktidarın birey üzerinde en açık şekilde görünen baskısı, onun insan bedeni üzerindeki müdahaleleridir. Foucault’nun “Hapishanenin Doğuşu” adlı kitabı, can yakıcı ve okumanın hayli zor olduğu bir sahneyle açılır. Bu sahne 1757 yılında, mahkûm Damiens’in cezasının infaz edildiği sahnedir. Foucault’un bu sahne örneklemini üzerinde dikkat çekmek istediği husus, ceza infazı sırasındaki disiplin, acımasızlık ve cezanın seyirlik bir unsur haline

dönüştürülmesi durumudur. Kalabalık, karanlık bir şenlik haline dönüşmüş olan bu sahneyi izler ve böylelikle ceza kavramını, cezalandıran bireyden bağımsız olarak “satan bir nesne” durumuna getirir. Bu sahne ile cezanın bir azap çektirme gösterisi olduğu açıkça anlaşılır. Daha sonraki örneklerde ceza gösterimlik unsur konumundan çıkmış, onun törensel niteliği kaybolmuştur. Aslında kaybolan şey cezanın içinde barındırdığı ihlaller değildir. Burada kaybolan unsur cezanın içindeki vahşetin meşru görünürlük alanının kaybolmasıdır. Zira ceza hâlâ içinde acımasız unsurlar barındıran bir nefret alanı olarak durmaktadır. Cezanın törensel boyutu için Beccaria’nın tespiti şu yönde olur: “Bize korkunç bir suç olarak sunulan cinayetin soğukkanlılıkla ve pişmanlık duyulmadan işlendiğini görüyoruz.” (Beccaria, 1964:101) Burada infaz halka açık yapılarak şiddet normalleştirilmekte, şiddetin görülen bir nesne haline dönüştürülmesi ise ona devlet tarafından bahşedilmiş kutsal bir alan sağlamaktadır. Zamanla ceza bir sahne olmaktan çıkmıştır. Bu noktadan sonra cezalandırma, ceza sürecinin görünmeyen ögesi olur. Bu da beraberinde seyirlik unsur geçmiş olan vahşetin, kapalı kapılar arkasında gizli olarak gerçekleştirilmesi sonucunu doğurur. Zira artık cezalandırma kalabalıkların gözü önünde değil, hapisane duvarlarının arkasında işletilen bir sindirme usulü haline gelecektir. Ceza konusunda yaratılmış olan söz konusu belirsizlik hali, cezalandıran ile cezalandırılan arasında bir değer ayrımını doğurur. “Cezalandırılmak çirkin, cezalandırmak daha şerefli hale gelmiştir.” (Foucault, 1992:11)

Azabın ve işkencenin görece olarak ortadan kalkması, iktidarın artık bütün tahakkümünü beden üzerinde göstereceğinin kanıtını oluşturur. Aslında kural olarak bedene dokunmamak söz konusu ise de, hapisane; içeri kapatma, hareket alanını kısıtlama, zorla çalıştırma ve benzeri durumlar ile cezayı beden üzerinde işletmektedir. Artık ceza, fizik bir acı olarak çekilecektir. Bedenin bu şekilde kontrol altına alınma çabası beraberinde söz konusu infazın hayat üzerinde de gerçekleştirilmesine sebep olur. Bu durum cezaevlerini ezaevleri olarak yeniden oluşturmakta, mahpusların cezalarının yanında “ek cezalar” çekmektedirler. Açıkça görülmektedir ki mahpus yasanın öngördüğü cezadan çok daha fazlasını çekmektedir. İnsan onuruyla bağdaşmayan ve bedensel veya ruhsal yönden acı çekmesine, algılama veya irade yeteneğinin kaybolmasına sebep olan davranışlar eliyle mahpusun insan olma sıfatı hasır altı edilmekte, suçlu tanımı altında söz konusu kişiye yapılacak her türlü eza mubah görülmektedir. “Suçlardan başka bir şeyi, suçluların ruhunu yargılamaya başlamışlardır.” (Foucault, 1992:22)

Cezalandırmanın bu boyutuyla artık beden siyasal alanın içine doğrudan –isteyerek veya istemeyerek, dâhil edilmiştir. Öyle ki iktidar ilişkileri, hiyerarşi, bürokrasi kişinin bedeni üzerinde doğrudan müdahale hakkına sahiptir. Şiddet ve ideoloji araçlarıyla beden kişilere tâbi kılınmaya çalışmakta, zaten zor olan mahpusluk durumuna çeşitli uygulamalarla hiçbir yaşam alanı tanınmamaktadır.

Mahpus İnsanın Üzerinde Bir Hükümdar: Biyoiktidar

“Kanunlar bazı ahvalde, vatandaşları bir **şahıs** olmaktan çıkararak bir **şey** olmalarına müsaade bulundukça, hürriyet asla mevcut olamaz.” Cesare Beccaria

Cezaevindeki birey üzerinde uygulanmaya çalışılan psikolojik ve bedensel şiddet, sistematik bir biçimde bedeni bir makineye benzetmiştir. Artık mahpusun bedensel olarak denetlenmesi ve kontrol edilmesi şart olmuştur. Bireyin düşünsel birikimi, ona bedensel ve fizik acı olarak çektirilecek ceza ile yok edilmeye çalışılacak, birey adeta

bir akıl tutulmasına sürüklenmek isteyecektir. İktidarın cezaevindeki bireyi yaşatma sorumluluğu söz konusudur, ne de olsa cezaevleri devletin evleridir. Ancak iktidar söz konusu yaşatma sorumluluğunu, bireyi öldürmeyerek kullanır. Yani iktidar, mahpusun yaşamasına karşı lütufkâr bir tavır takınacak, böylelikle insancılığından değil ancak ve ancak yüksek gönüllüğünden ötürü bireye yaşama hakkını bahşetmiş olacaktır. Biyoiktidar kavramı, tam da böyle bir noktada, insan bedeninin anatomik ve siyasal yapısını kontrol altına almaya çalışmak olarak tarif edilebilir. Foucault'ya göre bir iktidar teknolojisi olan biyoiktidar, bireye meşru yollarla şiddet uygulamanın bir başka adıdır. (Foucault, 1986:142) Biyoiktidar yolu ile bireyin ne zaman ve ne kadar yemek yiyeceği, ne zaman ve ne kadar süre ile sıcak su kullanabileceği, onun ne zaman hava alabileceği denetlenmektedir. Artık kişi mutlak bir görünürlük içinde kendisine sunulan hayatı yaşayacak yani bir anlamda dönüştürülecek, sindirilecek ve itaatkâr hale getirilecektir. Cezaevleri, disiplin koğuşı mantığıyla çalışarak, bireyin eğilimlerini, ahlakını, uyanık ve uykudaki hallerini, faaliyetlerini tasarlamaya çalışan bir kurum olarak işlev görmektedir. Devlet artık panoptik bir bakış ile görülmeden gören bir hükmedici baskıyı birey üzerinde işletmektedir. Bunun en önemli zararı, artık mahpusun bir nesne haline dönüştürülmüş olmasıdır. Bu nesnelik konumundan ötürü, kendi hayatının öznesi olamayan mahpus, cezaevinde çıkan herhangi aksaklık veya isyanda suçlu ilan edilecektir. Çünkü o kendi hayatına sahip değildir, aksine artık bir kamu malı haline gelmiş mahpus için özne olmak hem cezaevinde hem de cezaevinden sonraki hayatında mümkün değildir. Bu noktada asıl sorulması gereken, mahpusun benliğinin nasıl oluşacağıdır. Zira benlik, özneleşme için gösterilen çaba olarak karşımızda durmaktadır. Biyoiktidar ise mahpusun benliğini reddeder, görmezden gelir. Biyoiktidar, kişinin ölümüyle sonlanmadan söz konusu görmezden gelme ve değersizleştirme hali ise kesintiye uğramayacaktır.

Cezaevlerinde bireylerin açıktan yaşadığı şiddet olarak gösterilebilecek unsurlardan olan; cezaevinde fazla mahpusun bulunması, hücre sistemi ve tecrit, yetersiz yatak sayısı, çoğu cezaevinde olan kapısı olmayan tek tuvaletler, gün ışığından yoksunluk durumları, mahpusta aşağılanma duygusu yaratarak mevcut sıkıntılara yenisini eklemektedir. Bu noktada İnsan Hakları Avrupa Mahkemesi'nin mahpusların kendilerine ait özel alanlarının olmamasını bile bir insan hakkı ihlali saydığı kararını hatırlamakta fayda vardır. (Sulejmanovic/ İtalya, 2009) Bireyin davranış biçimlerine müdahale ederek, bedeni bir makine haline dönüştüren biyoiktidar ve onun yansımaları olan uygulamalar ile iktidar kavramı boyut değiştirir. İktidar artık sadece yukarıdaki, dokunulamaz ama hissedilen gücü ifade etmez. Zira mahpus için iktidar her daim kendisine dokunan, yemek saatlerinde bile varlığını hissettiği bir hikmet haline gelir.

Yangın Yananındır: Cezaevi Yangınları

“Asıl açıklanması gereken, neden aç insanın çaldığı ya da sömürülen adamın grev yaptığı değil; neden aç insanların çoğunun çalmadığı ve sömürülenlerin çoğunun greve gitmediği.” Wilhelm Reich

16 Eylül 2011’de Van’dan İstanbul’a mahkûm taşıyan cezaevi aracında çıkan yangında 5 mahkûm yanarak hayatını kaybetti. Urfa Cezaevinde çıkan yangında 13 insan hayatını kaybetti. Antep, Adana ve Osmaniye Cezaevlerinde isyan çıktı. Bütün bu olayların ortak noktasını cezaevlerindeki olumsuz koşulların, hak ihlallerin öncüllüğünde yapılan tartışmalarla görmeye başladık. Şöyle ki bütün bir adalet sistemi ve onun gedikleri, bir sarmal halinde eksiğin ve yanlışın üstüne yeni eksik ve yanlışlar eklenerek ilerlemektedir. Türkiye gibi cezaevi tecrübeleri pek insancıl olmayan ülkeler için asıl tehlike cezaevindeki kişinin maruz kaldığı davranış ve psikolojik şiddetken, bir de üzerine fiziksel zorlanmalar ve baskılar eklenmektedir. Bu olayların kaza olduğunu söylemek bu sebeple inandırıcılıktan uzaktır. Cezaevi aracında çıkan yangının ardından söz konusu aracın deneme sürüşündeki arızalı bir araç olduğu ortaya çıkmıştır. Urfa Cezaevinde ise insanlık dışı uygulamaların hüküm sürmekte olduğu, 275 kişilik cezaevinde 1000 kişi kaldığı bilinmekteydi. Urfa’nın aşırı sıcaklığında bir de bu 1000 kişi için sadece 1 doktor olması, insanların tuvalet ihtiyaçlarının nöbetleşe karşılaması, günde birer saatten sadece 4 saat su verilmesi ise modern bir işkenceden farksızdı.(Urfa Cezaevi, 2012 BİA Haber Merkezi) Zaten aynı cezaevinde bir politik mahpus, protesto için kendini yakmıştı.

Mahpuslar yangından önce mektupla şikâyetlerini de dile getirmişlerdi ancak durum değişmedi. Sıcaklar, duş-yatak- doktor sorunları, kantindeki yemekler ve pahalılığı gibi durumlar zaten son derece zor olan cezaevinde olma halini kat be kat ağırlaştırıyordu. Diyarbakır 5 no’lu cezaevi ile başlayan zulüm, Hayata Dönüş Operasyonları’na uğrayarak cezaevi yangınlarıyla sürüp gidiyordu.

Urfa Cezaevi ve diğer cezaevlerinde meydana gelen bu hak ihlalleri, başta değindiğimiz bedenin denetlenmesi, biyoiktidarın insan bedenine bir makine olarak yaklaşan hükümler tavrı ile ilişkilendirilmesi gerekmektedir. Zira bütün bu biyoiktidar denemeleri göstermiştir ki bireyin varlık alanı bir tehdit olarak görülmekte, onun insan onuruna yaraşan şekilde barınma hakkı elinden alınmaktadır. Söz konusu koşullarla yaratılan bu ek ceza sisteminin yanında, yangınlarla birlikte mahpusun yaşama hakkı elinden alınmış, devlet ve iktidar mahpusu sadece aleni olarak öldürmeyerek ona karşı olan sorumluluğunu yerine getirdiği inancıyla açıklamalar yapmıştır. Hâlbuki yaşanan ölümler göstermektedir ki, birey devlet eliyle yaratılan bu koşulların mağduru haline gelmiş, kendi yaşamına mâl olan bir cinayetin hem faili hem de mağduru olmuştur. Yangınlardan sonra yapılan açıklamaları takip ettiğimizde açıkça görmekteyiz ki bireyler suçlu ilan edilmekte, cezaevi yangınlarının sorumluluğunu üzerinden atmak isteyen yetkililer ölen kişilerin birer suçlu olduğunu sürekli hatırlatmakta, bu hatırlatma sırasında ise onların kaçakçı olduklarına değinmekte bir beis görmemektedirler. Zaten söz konusu yangınlardan hemen kısa bir süre sonra ise cezaevi koşulları ortaya çıkmıştı.

Mahpusların kendi hayatının dahi öznesi olamadığı bu ortamda, öldürülmeleri de adeta ceza gerektirmeyen bir durum olarak sunulmaya çalışılmıştır. Yangınlara en az 40 dakika sonra müdahale edilmesiyle ise insanların ölümüne göz yumulduğunun açık bir göstergesidir.

Bu deneyimler açıkça göstermiştir ki, cezaevi yangınlarının mağdurları aynı yangınların sorumluları olarak servis edilmekte, aileleri sindirilmiş bir suçluluğa maruz bırakılmaktadır. Bütün bu örneklerle bedenin, devletin

iktidarının bir nesnesi, onu destekleyen ve var eden bir yan kolu olduğunu açıkça görmekteyiz. Mahpus bireylerin hayat alanı iktidarın alanıyla örtüşmekte, bu da o bireylere bir yaşama alanı bırakmamaktadır.

“Şu son yıllar esnasında, dünyanın hemen her yerinde hapisane ayaklanmaları meydana gelmiştir. Bunlar, geçmiş bir yüzyıldan daha fazla gerilere giden koskoca bir fizik yoksunluğa karşı olan ayaklanmalardır; soğuğa karşı, boğulmaya ve üst üste yığılmaya karşı, sıvası dökük duvarlara karşı, açlığa, dayağa karşı.” (Foucault, 1992:37) Sahiden beden tüm siyasal kuşatmalara karşı kendi özneleşme mücadelesini vermekte, iktidar ise bu mücadeleyi anlayamayarak bireye karşı akıl dışı bir uygulamalarla kendini belli etmektedir. Topluca bir adalet kırımının ve akıl tutulmasının yaşandığı bu durumun bedeli, söz konusu insanların yanmış bedenleri olarak zihinlerdeki yerini almaktadır.

Ölüme Sunulan Alternatif: Tecrit

“Zindanlar hukukun taşlarından yapılmıştır.”

William Blake

Cezaevleri, bedenlerin denetimli biçimde dönüştürücü bir aygıtı sokulduğu, söz konusu aygıtta dönüşüme uğrayan bedenin daha sonra kendisine sunulan ve hak bilmesi gereken bütün unsurları, bir lütuf gibi başı eğik olarak kabul edeceği çarkı yaratırlar. Bu çarka alternatif sunmak isteyen güç ve ceza sevicileri ise, koğuş sisteminin değişmesi fikriyle ortaya çıkmış, hücre sistemine dönüş ile kalabalık cezaevi koşullarının değiştirileceğini sunmuşlardır. Oda sisteminin ise aslında bahsettiğimiz bu çarkın işlevlerini çok daha kolay yerine getirecek olan tecrit olduğu aşikârdır. Aslında Ceza İnfaz Kurumu Yönetimi El Kitabı’nda “ Hapis cezası sadece özgürlükten yoksun bırakmayı içerir. Hapsetme koşulları asla ek bir cezalandırma olarak kullanılmamalıdır.” denmektedir. Ancak bu hükme zaten var olan uygulamalarla uyulmamakta, hatta söz konusu tartışmalar tecrit sistemini ortaya atarak meşrulaştırılmaya çalışmaktadır.

Tecrit ise koğuş sisteminin bir alternatifi olmadığı gibi, söz konusu problemleri ortadan kaldıracak bir çözüm yolu da değildir. Kapatılmış ve yalnızlaştırılmış birey, soyutlanarak daha büyük bir karanlığa mahkûm edilecektir. “Mahkûm tam bir yoksunluk içinde, hareketsiz maddenin koşullarında, kendi baş düşmanı olan bilinciyle yaşar.” (Camus ve Koestler, 1986:39)

Tecrit edilmiş birey duygusal algı mahrumiyeti içinde bir algı yoksunluğu yaşayacaktır. Çeşitli mefhumlarını kaybeden mahkûmun gördüğü bedensel ve psikolojik eza artarak ilerleyecektir. Dolayısıyla tecrit sisteminden ya da daha fazla cezaevi yapılmasından medet ummak, söz konusu sorunların çözümünü daha çok akamete uğratacaktır. Gerçeklik algısını yitiren birey, başına gelenleri ya da tecrübe edeceği durumları imleyemeyecek ve bir akıl tutulmasına sürüklenecektir. Keza sadece tecrit sistemi değil, daha fazla cezaevi yapılması da sorunu çözmez. Zira cezaevlerine kapasitenin üstünde insan alınması sorunu bir yeterli ve metrekare sorunun da ötesinde keyfi tutuklamalar, istisna olması gereken tutuklama halinin kural haline gelmesi ve tutuklular için gerekli tutukevi olmaması şeklindeki politik saldırıların ve eksik adaletin sonucudur.

Kafka Ceza Kolonisinde adlı kitabında, çivi yatağın üzerindeki adamdan bahseder. Tecrit olma hali tam da çivi yatağın üzerinde olma hali olarak tarif edilebilir bu noktada. Bu durumun mevcut sorunları ortadan kaldırmayacağı ise bu ufak örnekten bile anlaşılmaktadır.

Sonuç

“Bana da sormuş olsalardı, ‘Kapatılan Eskişehir Cezaevi ne olsun diye?’, içi boydan boya aynalarla donatılmış bir müze olsun derdim.” Gündüz Vassaf

Yasanın ve hukukun eş anlamlı gitmediği durumlarda, devlet, bir yasa koyucu olarak yasanın öncüllüğünü yapar. Masumiyet ve mahkûmiyet kavramlarının içini boşaltan ve bireyi bütün ayrıntılarıyla görünür kılan devlet, kendi hata ve sorumluluklarını kendine özgü bir devlet dili kullanarak unutturmaya çalışır. Sorulması gereken esas nokta yasanın mı hukukun mu uygulanacağıdır. Zira adalet yasanın bahsettiği bir adalet olarak mı daha hakkaniyetlidir yoksa hukuk ve hukuk mantığının vicdana yüklediği sorumlulukla eşdeğer olduğunda mı? Bireyin özneliğini hasıraltı ederek onu nesne kategorisine sokan güç odakları, iktidar ve dönüştürücü aygıtlar, söz konusu bireyin bilincinden ve o bilincin açığa çıkma biçimlerinden korkar. Camus ve Koestler’in insanın baş düşmanı olarak tarif ettiği bilincin düşmanlık boyutu da aslında burada gizlidir. Zira yıldırılmış, hareketlerini kontrol edemeyen, itaatkâr bir bilinç ya da bilinç eksikliği, kapatılan bireyin algı eksikliğine eklenir. Kör bilinç de denebilecek bu durumla birlikte bireyler daha çok kısıtılmaktadır. Kişi hapis cezasına ek olan uygulamaların ağırlığı hasebiyle insan onuruyla bağdaşmayan uygulamalara maruz kalmaktadır.

Cezaevi ve cezaevi yangınlarının ortaya çıkardığı bilinç bulanıklığı, aslında hepimizin parça parça yandığını gösteren nişanelerdir. Bu yangında sorumluluğu yanan insanlara yüklemek bir nebze olsun akıl düşünebilme yetisinin kalmadığını göstermektedir. Zira cezaevleri, yangınlarıyla gündeme gelmeseydi, söz konusu sıkıntı ve mahkûmların yaşamış olduğu ağır durumlar bilinmeyecek, görmezden gelinecek ve o insanların toplumun parçası olduğu gerçeği hiç hatırlanmayacaktır. Bu sebeple cezaevi yangınları ve isyanlar çok daha kapsamlı ve vicdani bir bakış açısıyla düşünülmeli, cezaevinde olmak halinin yaşanmadan anlaşılamayacağı unutulmamalıdır.

Suç ve suçlu kavramına yüklenen insan dışı anlamın uzağına geçerek, odak noktamıza insanı almak gibi bir yükümlülüğümüz olduğu unutulmamalıdır. Bu devletin cezaevi tarihinin utanarak bahsedilmesi gereken anılarla yüklü olduğunu bilmek gibi bir bilinç gerekmektedir. İktidarın bireyi gözetim altında tutmak ve cezalandırmak yoluyla egemen konuma gelmesinin insana değil ancak iktidarın varlığına ve sürekliliğine yarar sağlayacağı açıktır. Cezaevlerine sanki hiç yokmuşlar gibi unutulmuş ve unutulması gerekenlerin kapatıldığı yer olarak bakan çoğunluk zihniyetini meydana getiren yapıtaşlarının, temellendirilmiş gözlem ve tespitlerden ne derece uzak olduğu açıktır. Bu açıklığın sağladığı noktadan tartışmayı ele almak ve cezaevindeki insanların dertlerini dinlemek hukukun, adaletin, insan haklarının, evrensel hak arama mekanizmasının en hayati görevini oluşturur. Bu alana dair oluşturulan kayıtsızlık, unutmusluk, boş verme ve cezaevleri sorunu sanki ikincil bir sorunmuş gibi mevcut problemlerin arasında adaletsiz bir hiyerarşi oluşturmanın bedeli, söz konusu insanların yanmış bedenleri olarak masada

durmaktadır. Unutulmamalıdır ki yanmamak için öncelikle yakmayı reddetmek gerekmektedir. Cezaevlerinde insanlar yanıyorken, geri kalan parçaların da insanlığından doğru kavrulduğu bir gerçektir.

Kaynakça

- Beccaria, C. (1964). *Suçlar ve Cezalar*. Çev.: Muhiddin Göklü. İstanbul: İnkılâp ve Aka Kitabevleri.
- Camus A., Koestler A. (1986). *Ölüm Cezası Üstüne Düşünceler*. Çev.: Ali Sirmen. İstanbul: Alan Yayıncılık.
- Foucault, M. (1986). *Cinselliğin Tarihi*. Çev.: Hülya Tufan. İstanbul: Afa Yayıncılık.
- Foucault, M. (1992). *Hapishanenin Doğuşu*. Çev.: Mehmet Ali Kılıçbay. Ankara: İmge Kitabevi Yayınları.
- Geçtan, E. (2010). *Zamane*. İstanbul: Metis Yayınları.
- Thernborn, G. (1989). *İktidarın İdeolojisi ve İdeolojinin İktidarı*. Çev.: İrfan Cüre. İstanbul: İletişim Yayıncılık.
- Vassaf, G. (1992). *Cehenneme Övgü*. İstanbul: Ayrıntı Yayınları.
- Eren, M. (2012). Urfa Hapishanesi'nde Bir Başka Tuzak. *Bianet* 23 Haziran.
- Retornaz, E. (2012). Mahpusun İnsan Onuruna Uygun Koşullarda Barınma Hakkı. *Güncel Hukuk*. 105, 12-13.
- Şanlıurfa E Tipi Cezaevi'nde 16-18 Haziran 2012 Günlerinde Meydana Gelen Yangınlarla İlgili Ön İnceleme Raporu. (2012) *Güncel Hukuk Dergisi*. 105, 26-27.
- Urfa Barosu Bir Yıl Önce Uyarıyordu. (2012, 17 Haziran). Bia Haber Merkezi.
- Urfa Cezaevi'nde Yine İsyan. (2012,18 Haziran). Bia Haber Merkezi.
- O Araç Hala Yanıyor. (2012, 17 Eylül). Haber Türk Gazetesi.
- Antep, Adana ve Osmaniye Cezaevlerinde İsyan. (2012, 18 Haziran). Bia Haber Merkezi.
- Urfa Cezaevi'nde 13 Mahpus Öldü. (2012, 17 Haziran). Bia Haber Merkezi.